

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Станислав Семерджиев
за дисертационния труд на Мартичка Божилова
„Феноменът на микро- и нискобюджетните филми в съвременното българско кино“

Предложеният за разглеждане дисертационен труд адресира един актуален въпрос в кинематографичната индустрия, а именно, микро и нискобюджетното филмопроизводство в България. Тази актуалност произтича както от факта, че българските филми са по правило и дефиниция в мнозинството си нискобюджетни, така и от неотклонното движение на световното и в частност европейското кинопроизводство в тази посока през последното десетилетие. Представеният от докторанта Мартичка Божилова дисертационен труд отговаря на методическите изисквания за разработки от подобен тип. Дисертацията е в обем от 183 стр., от които дисертационното изследване е в обем от 156 стр. и 27 стр. бележки, библиография, филмография, приложения и благодарности. Дисертационното изследване включва увод, пет глави, заключение, приноси моменти, библиография, включваща 123 източници и седем приложения (сертификат и манифест на групата „Догма 95“, плакати за филмите „Ел Мариачи“, „Оргията на мъртвите“, „Мила от Марс“ и „Урок“). Отделно е приложен автореферат в обем от 59 стр., отразяващ съдържанието на дисертацията. Публикациите са „Статутът на нискобюджетния филм в българското законодателство“, Годишник на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ за 2018 г. и „Формиране на правнорелевантно поведение у новото поколение в българското кино“, www.cssc-bg.com, Център за семиотични и културни изследвания, 2018 г., и двете близки до темата на дисертационния труд.

Предметът на дисертацията – продуциране на нискобюджетното кино – е добре формулиран, а интересът към него е логически обоснован. Диалектичната природа на кинопроизводството неминуемо води до чести промени в механизмите на неговото функциониране и съвременното движение към нискобюджетните форми е важен процес, който заслужава разглеждане. От тази гледна точка целите и задачите на работата са ясно изведени, а приложените примери и статистики – добре подбрани. Сериозно изследване на проблема не е правено и дисертацията умело систематизира и надгражда съществуващите по темата под формата на статии и публикации текстове в България.

В **увода** авторката обръща внимание на липсата на изследвания, които разглеждат проблемите на влиянието на бюджетите в българското кино, тяхната динамика, факторите за тяхното развитие и резултатност. На този фон тя заявява намерението си да предложи обосновани изводи относно особеностите, характеризиращи размера на бюджетите в съвременното българско кино и развитието им, като поставя акцент върху нискобюджетните продукции. Целите на дисертацията са важни в контекста на актуалните за българското кино тенденции и имат ясна практическа насоченост. Очертаната работна рамка за реализация на изследването се следва последователно в дисертационния труд.

В **първа глава** на текста са разработени теоретичните основи на дисертационния труд. Нискобюджетното българско кино е ситуирано в рамките на американската и европейската традиция и е изследван генезисът му. Уточнени са параметрите на понятийния апарат, с който докторантката борави.

Във **втора глава** се прави преглед на нискобюджетните практики в съвременното кино и се предлага исторически обзор на методологичните подходи при изследването на феномена. Откроява се ролята на ролята на независимите организации и фестивалите като посланици и първи разпространители на независимото кино и на нискобюджетните филми, добре очертан е

принципът на вертикалната интеграция като доминантен при холивудските студийни проекти, обобщено е вече известното по отношение възникването и разпространението на независимите американски компании. Достатъчно внимание е отделено и на нискобюджетното европейско кино. Отчетена е тенденцията към ограничаване на възможностите за печалби на пазара, която заедно с нуждата от иновации, слага спирачки на високо- и среднобюджетните филми и засилва интереса към нискобюджетните продукции. В същото време докторантката се е ориентирала правилно по отношение на ключовата роля на Дания в развитието на нискобюджетното кино. Прецизно очертаните европейски рамки са контекстът, върху който Мартичка Божилова полага историческия развой на българското нискобюджетно кино от 2005 г. до днес.

Трета глава разкрива компетентността на авторката по отношение на българския нискобюджетен филм. Тук Божилова често се позовава на собствения си богат продуцентски опит, който я прави уникално квалифицирана да обобщи и осмисли разглежданата тема. Правят впечатление и познанията ѝ в сферата на българската кинопроизводствена среда и съществуващото законодателство, както и за механизмите на продуциране на кинематографичен продукт у нас и в чужбина.

Четвърта глава прави обзор на двете основни тенденции: нарастващия интерес към арт продукциите, от една страна, и към комерсиалното кино, от друга, докато **пета глава** осмисля предимствата и недостатъците на държавата като инвеститор, приносят на частните инвеститори, ролята на продуцента и състоянието на съществуващите подпазари.

В дисертацията си Мартичка Божилова – с последователния си начин на изследване и представяне на материала – демонстрира, че е овладяла предизвикателствата на по-високата образователна и научна степен „доктор“. За прецизния учен ще бъде понякога дразнеща честата употреба на някои по-скоро журналистически похвати като фамилиарни изрази, генерализации, реторични въпроси, изкуствено прекъснати изречения и повтаряемост. За сметка на това е ясно, че текстът е преди всичко с практическа и прагматична насоченост. В този смисъл, той ще има изключителна стойност за студенти и млади кинематографисти и подобен стил може би е оправдан.

Позитивен факт в дисертационния труд е и усилието на авторката при използване на специфична терминология и понятия да се търси прехвърлянето им на български език, винаги в унисон с академичната терминологична конкретика и често в контраст с популярната им употреба. Наред с това кандидатката показва изследователски стремеж към педантично проследяване на фактологията и съвместно дефинира понятията, с които работи. Божилова демонстрира и добри познания на съвременните световни изследвания от реномирани автори и институции, свързани с темата ѝ.

Позволявам си и някои критични бележки, които в никакъв случай не накърняват цялостното позитивно впечатление от труда.

Първо, препоръчително би било в заглавието да се включи уточнението „пълнометражни“, по отношение на филмите, с които дисертацията се занимава. Иначе остава неясен фактът защо не се говори за късометражното кино, което по дефиниция е микро- и ниско бюджетно.

Второ, никъде не се споменава, че сред причините съвременното българско нискобюджетно кино да се занимава именно със „социалните реалности“ е и стремежът към фестивално признание, постижимо почти единствено чрез угаждане на фестивалната мода. Успехите на повечето от изброените филми се дължат в голяма степен именно на подобен конформизъм.

Трето, препоръчително е заимстването от интернет платформи за информация като Wikipedia да бъде максимално ограничено при едно евентуално издаване на труда като книга. Макар

някои от тях да са споменати сред източниците, немало липсват, а преводът често е доста буквален. (напр. стр. 30-36, стр. 51-54 и др.)

Четвърто, едва в заключението се говори за улесненията за нискобюджетното кино, дошли чрез технологиите, а това е важен аспект от тяхната природа. „Евтините цифрови апарати“ и „евтините монтажни програми“, небрежно споменати на стр. 28, вече се използват за направата и на мултимилionни продукции. Една бъдеща доработка на дисертацията би спечелила от по-детайлен анализа на този феномен.

Пето, струва ми се, че сравнението на движението „Ракета“ с „Догма 95“ и други подобни колективи, окуражаващи творческото новаторство, е пресилено. Вероятно в желанието си да потърси аналог на родна почва, Божилова твърде завишава значимостта на групата, на която всъщност ѝ липсват строен манифест и вътрешна организация.

И накрая, в контекста на субективните разминавания, бих казал, че филмът „Студената планина“ (2003), в текста наречен „провал“, струва 79 милиона, а е върнал 173 милиона и има седем номинации за наградите на Американската филмова академия за киноизкуство и кинонаука „Оскар“ (един спечелен). За сметка на това, филмът „Играчка-плачка“ (1992), цитиран в същия абзац като по-успешен, генерира едва 62 милиона печалба (и в него Мирамакс са само дистрибутори, а не пълнокръвни продуценти, както пише Божилова:).

Но: както вече казах, критичните бележки не омаловажават достойнствата на изследователския труд, в който успешно са осъществени приносните моменти, които са значими и доказват личната ангажираност на авторката към изследваната проблематика.

Бих обобщил, че изследването на Божилова респектира с обхвата си и с богатството от детайлни анализи. Изключително добро в структурно отношение е и оформлението на изложението. Текстът на работата е написан ясно и четивно, което недвусмислено е показател за наличие на аналитични умения.

В заключение, направеният преглед на качествата на дисертацията „Феноменът на микро- и нискобюджетните филми в съвременното българско кино“ ми дава основание да изразя положителното си становище, че Мартичка Божилова отговаря на критериите и притежава необходимите качества за придобиване на научно звание ДОКТОР и като член на научното жури заявявам, че ще гласувам с ДА.

проф. д-р Станислав Семерджиев

1 октомври 2019, София